

Γιάννης Χαΐνης

Για το μουσείο της Ακρόπολης

Η ανάγκη ενός νέου μουσείου για τα γλυπτά της Ακρόπολης, ανεξάρτητα από το ενδεχόμενο επαναπατρισμού των ελγινείων, έχει επισημανθεί εδώ και δεκαετίες. Έχουν γίνει στο παρελθόν τρεις άγονοι διαγωνισμοί πριν αρχίσει η υλοποίηση της σημερινής μελέτης. Η αποτυχία των προηγούμενων διαγωνισμών, παρότι από την πολιτική ηγεσία έγινε επίκληση άλλων αιτιών, οφείλεται στους αγώνες αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων και αρχαιολόγων για την αποσόβηση της εγκατάστασης του μουσείου στη θέση Μακρυγιάννη που η ακαταλληλότητά της είναι προφανής. Οι αγώνες αυτοί αντιμετωπίστηκαν με την άκριτη, πεισματική και χωρίς επιχειρήματα εμμονή των κυβερνήσεων στην αρχική τους επιλογή.

Θα αναφερθούμε μόνο στους κυριότερους από τους λόγους που καταδεικνύουν την ακαταλληλότητα του χώρου.

– Στη θέση Μακρυγιάννη ανακαλύφθηκε σε όλη την έκταση του τετραγώνου που ανασκάφηκε (απρόβλεπτα, όπως ομολογείται) συμπαγής ρωμαϊκός οικισμός και άλλες αρχαιότητες (από τα νεολιθικά μέχρι τα μεταβυζαντινά χρόνια) που θεωρήθηκαν από τους ίδιους τους αρχαιολόγους του ΟΑΝΜΑ (Οργανισμός Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης) εξαιρετικής σημασίας σε βαθμό που οι αρχαιολόγοι του οργανισμού αυτού να αναθεωρούν την αρχική τους άποψη και να εισηγούνται, στην ουσία, την εγκατάλειψη της θέσης Μ. Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι εκτός των Ελλήνων αρχαιολόγων, αρχιτεκτόνων κ.ά. που τάχθηκαν κατά της χωροθέτησης του μουσεί-

ου στη μνημονεύομενη θέση, σημαντικοί ξένοι ελληνιστές, αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες έχουν διαμαρτυρηθεί για την επιλογή αυτή. Μεταξύ τους, σε χρόνους παλαιότερους, ο κ. Τσουμί, του οποίου τα σχέδια επιλέχθηκαν στον πρόσφατο διαγωνισμό, καθώς και ο συνεργάτης του κ. Φωτιάδης, που έχει δημόσια ταχθεί υπέρ της Κοίλης ως καταλληλότερης θέσης για το μουσείο.

– Η καταστροφή αρχαιοτήτων που συντελείται με τις εργασίες ανέγερσης αποτελεί βανδαλισμό. Βανδαλισμός που πραγματοποιείται από ανθρώπους που διαχειρίζονται αυθαίρετα την πνευματική παρακαταθήκη της αρχαιότητας σαν να επρόκειτο για ιδιοκτησία τους, σε προφανή αντίθεση προς τις αρχές που διέπουν τη νομοθεσία για την προστασία των αρχαιοτήτων. Και αυτό γίνεται όχι από αλλοδαπούς, Ενετούς ή Βρετανούς, αλλά από τους εντεταλμένους θεματοφύλακες του πολιτισμού της ίδιας τους της χώρας.

– Είναι αδιανόητο, μουσείο που προορισμό έχει τη διαφύλαξη και ανάδειξη αρχαιοτήτων να θεμελιώνεται πάνω σε αρχαιότητες τις οποίες καταστρέφει. Το γεγονός αυτό αφαιρεί το έρεισμα για τη διεκδίκηση των Μαρμάρων. Οδηγεί, συνάμα, στο διεθνή διασυρμό της χώρας.

– Η καταστροφή ή επίχωση των αρχαιοτήτων αποτελεί, επιπλέον, εξαφάνιση ιστορικών στοιχείων που συνδέουν την Ακρόπολη με την προηγούμενη και τη μεταγενέστερη ιστορία της. Πρόκειται για αυθαίρετη και αδιανόητη αντιεπιστημονική επέμβαση στο σώμα των ιστορικών τεκμηρίων.

Εκτός, όμως, από την άμεση επίθεση κατά των αρχαιοτήτων έχουμε και την παραμορφωτική επέμβαση πάνω στο τοπίο του Βράχου. Το τοπίο που άμεσα περιβάλλει την Ακρόπολη θα υποστεί ριζική αλλοίωση διότι:

– Στην οπτική σκηνή όπου μέχρι τώρα κυριαρχούν η Ακρόπολη και ο Παρθενώνας θα εισβάλει το κτήριο του μουσείου, που με τον όγκο του θα αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία του μνημείου. Ως οπτικό ερέθισμα το μουσείο θα είναι πολύ ισχυρότερο από τον Παρθενώνα. Το κτήριο, απέναντι ακριβώς από το ναό και σε μικρή απόσταση, θα έχει ύψος οκταώροφης πολυκατοικίας και μήκος πολλών δεκάδων μέτρων στα οποία θα πρέπει να προστεθούν και εκείνα του υφιστάμενου κτηρίου Βάιλερ. Συγκρινόμενο με τον Παρθενώνα –εάν αυτός διατηρούσε την αρχική κτηριακή του υπόσταση– το μουσείο θα ήταν πέντε ως έξι φορές μεγαλύτερο από αυτόν. Στην πραγματικότητα, όμως, ο όγκος του Παρθενώνα, μετά τις καταστροφές που υπέστη και την εξάλειψη, μεταξύ άλλων, του σπικού και της στέγης, είναι μόνο ιδεατός. Ειδικότερα, η νότια κιονοστοιχία του, που θα βρίσκεται αντιμέτωπη με το νέο κτήριο, είναι ημικατεστραμμένη. Αποτελεί ένα διαδιάστατο πέτασμα από κίονες που τα διάκηνά του είναι μεγαλύτερα από τα πλήρη. Η πλευρά αυτή, που είναι ακόμα πιο ευπαθής από τις άλλες πλευρές του μνημείου, θα υποστεί τη δυοβάστακτη συγκατοίκηση με το μουσείο.

Ο αγώνας κατά της εγκατάστασης του μουσείου στη θέση Μακρυγιάννη έχει ιστορία δεκαετιών. Ξεκίνησε ταυτόχρονα με τη χωροθέτησή του. Σήμερα εμφανίζεται ως συντελεστής ματαιώσης της επιστροφής των Μαρμάρων που ως φαίνεται η παρελθούσα κυβέρνηση την είχε εξασφαλίσει αμέσως μετά την αποπεράτωση του μουσείου!!

Με τον τρόπο αυτόν η προηγούμενη κυβέρνηση διά του αρμόδιου υπουργού της, παραποιώντας τα δεδομένα και προκειμένου να απενοχοποιηθεί η ίδια, θέλει να μεταθέσει σε άλλες πλάτες την ευθύνη για τις αστοχίες της. Ιδιαίτερα, την εμμονή της στη θέση Μακρυγιάννη. Αντί να υιοθετήσει ή να επιζητήσει έγκαιρα, μόνη της, την ορθότερη χωροθέτηση που θα στηριζόταν σε μιαν επιστημονική διερεύνηση είτε στα πλαίσια συνεδρίου ειδικών περί το θέμα είτε άλλου συλλογικού επιστημονικού οργάνου, όπως από την αρχή υποδείχτηκε –γεγονός που θα καθιστούσε υποχρεωτικά αποδεκτή την όποια επιλογή– βασίστηκε στην εγγενή σοφία που όπως φαίνεται διαθέτουν θεόθεν όλες οι κυβερνήσεις, για να χειριστεί θέματα που απαιτούν εκείνη την ειδική γνώση και ευαισθησία που, όπως αποδείχτηκε, κάνε από τους υπουργούς που μέχρι σήμερα χειρίστηκε την υπόθεση της χωροθέτησης δεν διέθετε. Αντ' αυτών προτάνευσαν άλλα κριτήρια που δεν έχουν καμία σχέση με το σεβασμό του αρχαιολογικού μνημείου. Άλλωστε, το μνημείο με την οικουμενική πολιτισμική ακτινοβολία, ως μνημείο της ανθρωπότητας, ξεπερνάει τη δικαιοδοσία της τοπικής εξουσίας που το χειρίζεται με τη στενή οπτική της αποκόμισης οικονομικού και συμβολικού οφέλους. Ως αντικείμενο παγκόσμιου ενδιαφέροντος, αφού οι αξίες που ενσωματώνει αποτελούν στατικά στοιχεία του παγκόσμιου πολιτισμού, θα έπρεπε να εποπτεύεται από τη διεθνή πνευματική κοινότητα και να ελέγχεται η διαχείρισή του από αρμόδια διεθνή όργανα.

Ο χειρισμός του θέματος του μουσείου της Ακρόπολης από την πολιτική ηγεσία αποτελεί μια κραυγαλέα ένδειξη για τη φιλοσοφία που διέπει την κρατική πολιτική αντιμετώπισης της πολιτισμικής παρακαταθήκης. Τα κριτήρια της είναι, κατά κύριο

λόγο, οικονομικά. Το πρωταρχικό ζητούμενο είναι η προσαρμογή στις απαιτήσεις ενός μαζικού τουρισμού προς τον οποίο θα γίνουν όλες οι αναγκαίες παραχωρήσεις ώστε το «εμπόρευμα» να καταστεί όσο γίνεται πιο προσιτό και ελκυστικό, πράγμα που, όπως έγινε φανερό, ενέχει τον κίνδυνο –μάλλον τη βεβαιότητα– καταστροφών.

Τελευταία, γίνεται όλο και περισσότερος λόγος από τα κυβερνητικά κόμματα για την ανάπτυξη της πολιτιστικής βιομηχανίας και την οικονομική αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η υιοθέτηση οικονομικών και εμπορικών κριτηρίων στο χώρο της τέχνης και του πνευματικού πολιτισμού, παρότι δεν αποτελεί παράδοξο για μια πολιτική εξουσία που αποδέχεται τους στόχους της καπιταλιστικής οικονομίας και ενισχύει τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς, πρέπει κάπου να ανακοπεί. Χρειάζεται να χαραχτεί μια διαχωριστική γραμμή ώστε, τουλάχιστον, τα αντικείμενα

της πολιτισμικής κληρονομιάς να διασώζονται από αυτόν τον οικονομικό εναγκαλισμό και να μην υφίστανται διαχείριση με εμποροκρατικά κριτήρια. Χωρίς να παραγνωρίζουμε τη σημασία του αρχαιολογικού τουρισμού για την οικονομία θα πρέπει να επιβάλουμε την προστασία των πνευματικών και αισθητικών αξιών που ο πολιτισμός που μας κληροδοτήθηκε περιέχει, να τις διασώσουμε από την αγοραία διαχείρισή του και να αποτρέψουμε τις «βελτιωτικές» καταστροφές που επιφέρουν οι διάφορες πολιτικές πολιτισμού που ασκούν οι κυβερνήσεις. Ιδιαίτερα σήμερα, που με τον κατακλυσμό έργων και εκδηλώσεων που έφερε η Ολυμπιάδα και μέσα από το γιγαντισμό και την «αισθητική» τους έχουμε μια καθαρή εικόνα για το πολιτισμικό μοντέλο που επιλέγεται και επιδοτείται από την κυβερνητική πολιτική για τον πολιτισμό, οι κίνδυνοι γίνονται πιο εμφανείς.